

GOIENETXEA'TAR ANDRESIO, OLERKARI

Gizona

Leza illuna dogu gizona, misterio ta ezkutuz betea. Ori bera artistak be. Olerkari naiz margolari, barruan daroana adierazo egiten dau artisteak; izate barruan borborka daukana azalduz nor dan erakusten dausku. Olerkariak, esate baterako, bere barne-sarrastada ta biotzikara itzez adierazten dau, eta ordurarte ez ba'genkian be aren barruan zer egoan, baiña gero bai: biotz-ikara baten adierazpen artistikua da, izan be, gozona artista egin daroana.

Eta onakoak, bide-ertzeko klabelin usaintsua lez, edozein erritan dagozanak dira, teknikaren bidez berezko senari indar apur bat ezarri ezker beintzat. Gaur orri oneitara dakargun koplaria edu onetakoa izan genduan. Nor, baiña? Goienetxea ta Sanz'tar Andresio.

Ia urte bete dala eskuratu eustan Bermeo'n, Eupeme Deunaren elizan txauburu dan Olazar'tar Martin, euskaltzale zintzoak, poesi-liburu arras bitxi bat, "Euxkerazko Olergiak" - "Itxasoko Izar Argiak" titulua dakarrena. Egillea? Azpian dator, Goyenetxea eta Sanz'tar Andresio. Nor dogu berau?

"ZER"-en beronetaz zerbait idatzi nairik, joandako iraillaren lenengoetan eskutitz bat egin neutsan Martin'i, ango eliz-liburuak aztertu egizala eskatuz. Andik laster erantzun eustan. "Emen ibilli naz iñoan kartan - gure Goienetxea'tar Andresio nor dan jakin-gurean, baiña dana alperrik. Len baiño be atzerago geratu naz. Lamene'tarrak ez dala euren artekoa diño e eta parroki bietako liburuak

aztertu ondoren ez dogu iñor aurkitu izen-abizen orreik daukazanik, Sanz Goinetxea batzuk Andra Mari'n aurkitu izan arren".

Lenengotan uste genduan, emen Bermeo'n ikastetxea dauken Lamenetarren batena izango zala, Olazar'ek bertoko Udaletxeko liburutegian aurkitu eban eskuz idatzitako poesi-liburu ori. Onela darrai kartan: "Eskuzko liburu ori Bermeo'ko Liburutegian egoan, Udal-Batzaren Liburutegian. Ango arduradun dan Mallabia-Barrena'tar Biktore'i be eskatu dautsadaz barriak, baiña ez diño besterik liburu ori Arrantzaleen Erakustetxetik ara etorria dala baiño. Eta len Arrantzaleen Erakustetxean zaintzaille izan zana ez dago olako gauzak gogoratzeko eran. Urte pare bat izango dira toki batetik bestera liburu aldatu zanetik, baiña Erakustetxean noiztik egoan jakiteko biderik ez dot ikusten. Eta gaurkoz ez besterik. Nik billaketa jarraituko dot eta zerbait aurkitzekotan bereala emongo dautzut barria".

Alan be, oraindik, nik uste dot, Bermeo'n ba-dirala Goienetxea olerkaria ezagutu ebenak. Liburuak ez dakar urterik, baiña bai beste zeaztasun batzuk, lorratzean asi ta zerbait argi emon legikeenak. Bizka'i'ko Foru Aldundian buru izan zan Jabier Ibarra Berge, "fundador del museo "Ercilla" y que dio origen al museo del pescador" diño sarrerako itzetan. Gauza bi, beraz, bere garaian egin ziran, museu "Ercilla" ta "Arrantzaleen" museueri asiera emon; oraindik ez dira urte asko igaro arrezkeroko.

Koplakari onek maite eban Ibarra eta beroni eskiñi eutsan liburuaren atarian bertan amalauko, sonetu bat. Onela diño sonetuak:

"De la Diputación fulgor, puntal y guía:
De ilustre abolengo vizcaino, baña
Sus armas en umbral de épica hazaña;
Para natal brillo a prez conseguía.

Cuán valeroso a sus próceres seguía!:
vertió su sangre moza en campaña
Y a honra y loor es Caballero de España;
Y, no contento, hace gala de hidalguía:

Trocó el arma por pluma. Y escribe
Obras de ambiente monumental euscaro
Honrando a Ercilla, a Ayala, a Trueba, a Haro...

Por plácemes que de todos recibe.
Piedra preciosa del más bello oriente
Es de la Diputación su Presidente."

Olerkari

Naiko mardul da liburua. Bertso ta aurkibide LXX-XII orrialde daukaz. Danak eskuz idatzita. Letra nagusiak ez dira errez ulertzekoak, niretzat beñik-bein. Asierako eskintza onela dator:

“Eztago itxasorik
Kolare bakorik,
Ezta bere itxorik
Arrantzal artekorik”.

Neure arrantzale anayari Gumer da Fernando deixonari; baita bere neure lagun mariñel danari; eta, bere bai, neure enrolako arrantzetako “vapor” ikatz, izenez “Poeta del Mar” dekonari. Ezaugarriok ba-diñoskue zerbait gure olerkaria nor izan zan jakin aal izateko. Nik alan uste. Arrantzaleen Kofradien urte askotan langille egon zan Urkidi’tar Julen jaunak jakin leike zer-edo-zer.

Gai askori ikutu arren, itxasoa ta mariñelak ditu geien darabiltzanak. Ona izenburu bitxi batzuk: “Izar argia”, “Matxixakotik Talara”, “Mariñelan miñak”, “Abantean”, “Arrantzaleak”, “Itxasoagaz”, “Jokalai arrantzaleak”, “Izaro’ko Atxa Nagusi!”, “Atun-zaleak”, “Mariaren urramadie”, “Trañeru estropada bat” (iru saio); ba-ditu bestelako gaiak be: “Usotxuak”, “Argitasunak”, “Esanak”, “Eduerne!”, “Negarrak”, “Azken agurra”, “Malpraile’ren Sermoya”, “Ertzilla Torrea”, “Gurasoen arazuak”, “Danetara nago” ta abar. 30 poesi guztira.

Gorago aldatu dogun erderazkotik ikusi daikegunez, ez jako falta olerkariari bearrezkoen dituen gaitasunetatik ezer, au da, irudimena ta biotz-ondoa. Irakur eizu urrengo au berak idatzirik itxi euskun legez. (Ez dauz bereizten s ta z). “Arrantxaleak” deritxona dozu. (rr kakoduna idazten dau ta *tza* bearrez *txa*).

“Krezal ganeko ařantxalea zera?
Nezkatoa etor’ko datzu goizean gedarez
eta zeu ezpa’zagoz zur, oñan dandarez
goizean goiz, erukioz, etorko datzu atzera.

Ondiño zagoz zeure gorpu garbikera?
Baña, ez. An doye itxazora. Txarrez
olatu zendoari emon arpi eta, negarez
gurazoak, argia bistuko dago iluntxera.

Baretuta dago itxazoa! Zorionian
eregututa zeroari eñdotzan zendo;
eta oraiñ datoz, pozik, lan da lanian.

An dator ñarru! Or dator Okendo!
txalupek betez ařañez. Tozta ganian,
zei eramoan urumadia, batera zendo!”

Ikusten doguz or zear au baiño amalauko kazkarra-
goak. Ba-ditu amalauko geiago be jakituriz eta ganoraz
jantziak. Aren lan guztiai umore ona darie, euskaldun on
bati legez. Erderaz asko irakurria emoten dau; euskeraz ez
ainbeste, baiña berezko euskeraz ez dauz txarto azaltzen
bere barru-zartako ta ikarak.

Mariñelen asti-uneetako karta-jokuak, janari urrua
(makallu siku azala, ogi kozkorra, ardu pizker bat, mats-
sikubak, iku sikuak), urrin joanaren negarrak, zeruko
argia dan Eduerne, itxaoak gora ta beera dagian urruma-
dea, Kaltzapintxo’reñ bizkar egindako barreak, Malpraile-
learen sermoia ta olakoak abesten dauskuz gozagiro ta
olgura ederrean osotuak daukazuz. Baita onako esanak
be:

“Itxazoko mořozko gigořa:
Noz emongo detzu, itxazu ořek,
Gaztetazuneri dekotzen zořa?”

Bermeo itxas-bazter gurian be erneten dira, bai, mari-
aldiak lez, biotzondo apaiñeko olerkariak. Onelakoen
lanak merezi dabe aitamen labur bat ez-ezik, euren saio-
lanak batu ta zabaltzea be.

AITA ONAINDIA